

VALÓS TÉRBEN – AZ ONLINE TÉRÉRT

Networkshop 31: országos konferencia

2022. április 20–22.
Debreceni Egyetem

Szerkesztette: Tick József, Kokas Károly, Holl András

HUNGARNET Egyesület
Budapest, 2022

A kötet megjelenését támogatta az
Energiaügyi Minisztérium

Szerkesztette: Tick József, Kokas Károly, Holl András

Tipográfia és tördelés: Vas Viktória

Workshop

2022. április 20–22. Debreceni Egyetem, konferencia előadásainak közleményei

ISBN 978-615-82243-0-7

DOI: [10.31915/NWS.2022](https://doi.org/10.31915/NWS.2022)

Kiadja a HUNGARNET Egyesület
az MTA Könyvtár és Információs Központ közreműködésével
Budapest
2022

Borítókép: [freepik.com](https://www.freepik.com)

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	5
Lencsés Ákos: A nyílt tudomány pénzügyi vonatkozásai	7
Farkas Katalin: Centenáriumi média-adattár és virtuális kiállítás létrehozásának tanulságai az SZTE Klebelsberg Könyvtárban	13
Bódog András: A nyílt archívumi információs rendszer (OAIS) szabványának honosítása.....	20
Perlaki Attila: Oktatást segítő gamifikációs alkalmazások, mint szakdolgozati témák	27
Csapó Noémi – Dani Erzsébet: APPropó fejlődés – A Bács-Kiskun Megyei Katona József Könyvtár mobilapplikációja.....	32
Simon András: Integrált könyvtári rendszerek tranzakciós rekordjainak vizsgálata, a könyvtári állomány digitalizálásának tervezésekor.....	41
Németh Márton: Az OSZK Webarchívum nemzetközi kapcsolatai.....	58
Antal Péter: A mesterséges intelligencia kihívásai a XXI. század társadalmára	70
Hajdu Csaba – Szilágyi Zoltán: Modern robotikai technológiai ismeretek oktatása „Teljes spektrumú” oktatási módszerrel	77
T. Nagy László – Boda István Károly – Tóth Erzsébet: E-tananyagfejlesztés virtuális 3D környezetben.....	84
Palencsárné Kasza Marianna: Digitális átállás – Minőség – lehetőségek az EQAVET terén.....	92
Nagy Gyula: Nemzetközi kitekintés a felsőoktatási könyvtárak világára: a EUGLOH könyvtári workshopja	99
Babocsay Gergely: Az európai természettudományi gyűjtemények digitális integrációja: határ a csillagos ég.....	108
Somorjai Noémi: Egyenlőtlenségek a tudományos kutatás területén. Az amatőr kutatók szerepe	114
Molnár Dániel – Dani Erzsébet: Robotok a könyvtárban: Hogyan válhat a robotika a könyvtári mindennapok részévé?	122
Horváthné Felföldi Helga: Digitalizáció a szakképzésben. A Szakmajegyzékben szereplő szakmák digitáliskompetencia jártassági szintjeinek felülvizsgálata	130
Kalcsó Gyula: Ne csak útra csomagoljunk! Miért fontos a csomagolás a digitális megőrzésben?	138
Karsa Zoltán István – Szeberényi Imre: A CIRCLE felhő elmúlt évtizede	146
Bobák Barbara – Kasza Péter: Az MI lehetőségei a kora újkori filológiában: Johannes Michael Brutus <i>Rerum Ungaricarum</i> libri kéziratának digitális kiadása (esettanulmány)	154
Egyed-Gergely Júlia – Vajda Róza, Gárdos Judit – Horváth Anna – Meiszterics Enikő – Micsik András – Martin Dániel – Marx Attila – Pataki Balázs – Siket Melinda: Szociológia, kutatási adatok, mesterséges intelligencia: lehetőségek és tapasztalatok	161
Szemes Botond – Bajzát Tímea – Fellegi Zsófia – Kundráth Péter – Horváth Péter – Indig Balázs – Dióssy Anna – Hegedüs Fanni – Pantyelejev Natali – Sziráki Sarolta – Vida Bence – Kalmár Balázs – Palkó Gábor: Az ELTE Drámakorpuszának létrehozása és lehetőségei.....	170

Sebestyén Ádám: Az ELTEdata szemantikus adatbázis legújabb fejlesztései.....	179
Szlamka Erzsébet: Új trendek a tanulási eredmények tanúsításában	185
Tóth Máté – Héjja Balázs: Webshop indítása közkönyvtári környezetben.....	192
Etlinger Mihály – Hernády Judit: A kiadás hagyatéka / a hagyatéka kiadása: A Régi Magyar Költők Tárának hálózati kiadásáról.....	199
Varga Emese – Makkai T. Csilla: „Ki a fenének kell collstok?” A digitális szöveg rejtett mértékegységei	204
Dobás Kata – Fazekas Júlia: ITIdata – Egy irodalmi adatbázis fejlesztése Wikibase alapon és ennek hasznosítása Kosztolányi Dezső forrásjegyzékénél	211
Sörény Edina: Kézai Simon Program – digitális családi fotóarchívum.....	219
Fülöp Tiffany – Molnár Tamás – Hoczopán Szabolcs: Open Monograph Press e-könyvplatform a Szegedi Tudományegyetemen	227
Palkó Gábor: Mesterséges intelligencia, digitális bölcsészet, kulturális örökség: trendek és eredmények.....	235
Pergéné Szabó Enikő – Bátfai Mária Erika: A tudományos publikálás támogatása a Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtárban	241
Csirmazné Rezi Éva: Nemzetközi kiadványazonosítók és kötelezpéldányok kezelése az OSZK OKP (Országos Könyvtári Platform) rendszerében	250
Alföldi István – Dióssy Anna Laura: Digitálisan született kutatási anyagok megőrzése: a relációs adatbázis mint born-digital objektum	262
Fekete Norbert: HTR-modellépítés és kézírásfelismerés nagyméretű, többszerzős szövegtörzsen. A Transkribus alkalmazása az Arany János hivatali iratokon.....	271
Horváth Péter – Kundráth Péter – Palkó Gábor: ELTE Népdalkorpusz – magyar népdalok gépileg annotált adatbázisa	276
Nagy György: IKT eszközök alkalmazása az alsó tagozatos környezetismeret órákon.....	284
Köpösdí Zsuzsa – Molnár Tamás: Multimédiás, interaktív és adaptív tananyagok létrehozásának lehetőségei H5P keretrendszerrel	289
Jankó Tamás: Munka 4.0 – Ipar 4.0 – Szakképzés 4.0 – : A digitális kompetencia jövőbeni fejlesztési útjai	296
Békésiné Bognár Noémi Erika – Nagy Andor: Megújuló könyvtári statisztika: az egységes adatstruktúra és a korszerű megjelenítés kialakításának útján	304
Bolya Máttyás: Kézírtos dallamlejegyzések feldolgozása MI-vel támogatott digitális környezetben	310
Maróthy Szilvia – Seláf Levente – Vigyikán Villó: Régi magyar verskorpusz összeállítása stilometriai és számítógépes metrikai kutatásokhoz	324
Szűcs Kata Ágnes: Kézírtos források transzformációinak lehetőségei a közgyűjteményekben.....	330
Fellegi Zsófia: A digitális filológia infrastruktúrái. A DigiPhil megújulásáról.	338
Mihály Eszter: Mi az a dHUpla? A Digitális Bölcsészeti Platform bemutatása.....	345
Nemeskey Dávid Márk – Palkó Gábor: Szemantikus névelém-azonosítás magyar nyelvű szövegeken (a HuWikifier bemutatása)	359

ITldata – Egy irodalmi adatbázis fejlesztése Wikibase alapon és ennek hasznosítása Kosztolányi Dezső forrásjegyzékénél¹

Dobás Kata

MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Irodalomtudományi Intézet
Dobas.Kata@abtk.hu

Fazekas Júlia

MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Irodalomtudományi Intézet
Fazekas.Julia@abtk.hu

Absztrakt

Az ITldata-projekt célja egy olyan irodalomtudományos adatbázis kialakítása, mely hálózatos formában képes különböző kutatások adatait tárolni, megjeleníteni és rendszerezni. Az adatbázis Wikibase szoftverrel működik, a Wikidata struktúráját veszi alapul, ugyanakkor független tőle. Az adatbázisban tárolt információk SPARQL lekérdezésekkel rendszerezhetők, mely a tájékozódáson túl elősegíti a mostani és a jövőbeli kutatásokat. Az ITldata specifikációja úgy lett kidolgozva, hogy minél többfajta irodalomtudományos projekt adatainak tárolására szolgáljon, használható legyen könyvtári katalógusok, kéziratgyűjtemények, sajtóbibliográfiák számára egyaránt. Az ITldata ezentúl lehetőséget biztosít a különböző elemek annotálására, valamint összekapcsolható más digitális rendszerekkel, adatbázisokkal.

Az ITldata-ba elsőként fölvitt projekt Kosztolányi Dezső folyóiratokban megjelent munkáihoz kapcsolódik. Kosztolányi művei kritikai kiadásának munkálatai 2008-ban kezdődtek el. A forrásgyűjtő munka előrehaladtával kirajzolódott, hogy az életmű jelentős hányada periodikákban lelhető fel. Jelenleg 250 olyan időszak kiadványról tudunk, amelyben megjelent Kosztolányitól írás, a végső szám valószínűleg ennél jóval nagyobb lesz. Az eddigi eredményekből állítottuk össze a Forrásjegyzék első hat kötetét, amely 11 ezer tételt tartalmaz. Kosztolányi publikálási gyakorlatának jellemzője volt, hogy ugyanazt a művet újra megjelentette másik periodikában, kis változtatásokkal, esetleg új címmel, de nem volt ritka az sem, hogy ugyanaz a szöveg évekkel később ismét napvilágot látott. Ebből következett, hogy egy-egy mű publikálási hálózatának láthatóvá tételéhez adatbázisra volt szükségünk. 2018-tól a Koha könyvtári rendszerben, 2022-től pedig az ITldata-ban dolgozunk.

Abstract

The ITldata-project aims to create a database for literary studies that collects, displays and organizes data for various research projects. The database uses the Wikibase software, and although it follows the structure of Wikidata, operates separately from it. ITldata primarily stores data about literary works or anything connected to literary studies. The stored information can be processed through SPARQL queries which not only help with navigating the database but can advance ongoing and future research projects as well. The specification of ITldata aims to collect and display data from literary collections of various nature, therefore, it will be useful for library catalogues, manuscripts

¹ Jelen tanulmány a Digitális Örökség Nemzeti Laboratórium támogatásával készült.

collections, press bibliographies alike. Furthermore, ITldata presents an option to annotate all items, and it can be linked to other databases and networks as well. The first project that began to store its data in ITldata is concerned with the works of Dezső Kosztolányi. Work on a critical edition of Kosztolányi's texts began in 2008. As the fundraising work progressed, it became clear that a significant part of Kosztolányi's oeuvre could be found in periodicals. We currently know of 250 periodicals in which writings from Kosztolányi were published, the final issue is probably much larger. From the results so far, we have published the first six volumes of the Kosztolányi's bibliography, which contains 11,000 items. It was characteristic of Kosztolányi's publishing practice that the same work was republished in another periodical, with changes and possibly a new title, but it was not uncommon for the same text to be published again years later. We needed a database to make the publishing network of a work visible. From 2018 we worked in the Koha library system and from 2022 in ITldata.

I. Az ITldatáról általában

Tanulmányunkban a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézete által fejlesztett ITldata adatbázist mutatjuk be, amely irodalomtudományi kutatások segítésére, azok adatainak tárolására és szemantikus kapcsolataik rendszerezésére jött létre. Az ITldata a DigiPhil projekt² keretében valósul meg. Az alapok kidolgozása után különböző kutatások adatainak a bevitelét kezdtük meg, melyek közül az első a Kosztolányi-forrásjegyzék volt. Az anyaggal való munka és a kutatókkal közös együttműködés során alakítottuk ki az adatbázis végleges struktúráját, azt a keretet, amelyben a jövőbeli kutatások adataival is dolgozni tudunk majd. Mostani cikkünkben előbb az ITldatáról szóló általános tudnivalókat és fejlesztési lépéseket, majd egy konkrét projekt, a Kosztolányi-forrásjegyzék esetén azt is bemutatjuk, hogyan vált maga az ITldata az adatrendszerezés eszközévé.³

1. Wikibase használata

Az ITldata egy olyan szemantikus adatbázis, mely (hasonlóan a Wikidatához) a Wikibase szoftvert használja. Az Irodalomtudományi Intézet DigiPhil csoportja közel tíz éve tesz közzé digitális kritikai kiadásokat, a kiadások adatgazdagításának támogatására háttéradatbázisként korábban egy nyílt forráskódú integrált könyvtári rendszert, a Koha-t használta. A rendszer személy- és földrajzi neveket, bibliográfiai adatokat, valamint kéziratok metaadatait tartalmazta. Az elmúlt évek tapasztalatai és a készülő új born digital kritikai kiadások igényei azonban rávilágítottak a könyvtári rendszerek kötöttségeire, ezért a cél egy rugalmas, digitális filológiai és egyéb kutatási igényeket támogató rendszer kiépítése lett. A Wikibase könnyen áttekinthető és használható struktúrával rendelkezik, mely jól alakítható különböző projektek elvárásainak megfelelően, folyamatosan bővíthető és fejleszhető. Az ITldata létrehozásakor már alkalmaztuk és a használatban folyamatosan alkalmazzuk a Wikibase különböző bővítményeit, kiterjesztéseit. Erre példa a *related items* nevű kiterjesztés, melynek segítségével származtatott állításokat tudunk megjeleníteni különböző elemeknél. Ezzel megkönnyítjük a kétirányú azonosítást, valamint a felhasználók számára

² <https://digiphil.hu>

³ Az ITldata specifikációjának kidolgozását Fazekas Júlia, a Kosztolányi-forrásjegyzékkel való munkát Dobás Kata vezette, a tanulmány két részét is ennek megfelelően dolgoztuk ki.

is egyszerűen átláthatóvá válnak a kétirányú (például *testvér*) vagy ellentétes (például *apa – gyerek*) kapcsolatok.

Kiemelt fontossággal bírt számunkra, hogy a Wikibase segítségével egy többnyelvű adatbázist hozunk létre, mely nemzetközi projektekhez is használható. Különösen lényeges ez olyan kutatásoknál, melyek többnyelvű anyagot tartalmaznak. Alapvető elvárásunk jelenleg, hogy az adatbázis minden eleme rendelkezzen legalább magyar címkével és leírással, valamint angol címkével (nem-egyedi elemek esetén pedig leírással is) – így egy külföldi kutató számára szintén használhatóvá válik az adatbázis.

A Wikibase egy emberek és számítógépek által is jól olvasható és rendszerezhető adatbázis alapját adja. Ez bővíthető természetesen az elemek szintjén túl oldalak (vagy akár vitalapok) létrehozásával, mely szintén szerepel a terveink között egyes projekteknel. Így az adatbázis nemcsak adatok tárolását és rendszerezését segíti majd, de adott esetekben azok szöveges tartalmakkal (szócikkkel) való összekapcsolását is lehetővé teszi. Az ITIdata ezen túl külső azonosítókön keresztül kiválóan kapcsolható más adatbázisokhoz, így Wikibase alapú rendszerekhez (mint például a Wikidata), vagy könyvtári és egyéb rendszerekhez is (például a számunkra különösen fontos MTMT-hez, vagy az OSZK és az EPA katalógusához).

2. Elvárások és működés

Az ITIdata adatbázist úgy dolgoztuk ki, hogy képes legyen különféle, eltérő adatstruktúrával rendelkező projektek elemeit kezelni. Így törekedtünk arra, hogy bibliográfiai adatok, kéziratgyűjtemények és hagyatéki elemek, valamint sajtóbibliográfiák adatai egyaránt betölthetőek és rendszerezhetőek legyenek. Fontos volt, hogy az ITIdata kapcsolódjon könyvtári katalógusokhoz, de olyan viszonyok megjelenítésére is képes legyen, melyre azok nem feltétlenül biztosítanak lehetőséget. Gondolhatunk itt különböző szövegváltozatok közötti kapcsolatra, sajtóbeli- majd kötetes megjelenésekre, vagy akár arra, hogy egy szerző hogyan építette be egy kézirat részletét egy későbbi publikációba. Hasonló dokumentumok mellett kutatási projektek adatainak betöltését is szem előtt tartottuk, melyek segítségével összekapcsolhatók az egy korpuszhoz tartozó elemek, vagy jelölhető és lekérdezhető egyetlen projekt keretében végzett és az adatbázisba betöltött anyag.

Az ITIdatában minden elem látható a felhasználók számára, ezek pedig különböző módszerekkel rendszerezhetőek. A munka első szakaszában a megfelelő tulajdonságok összeállítására és specifikálására volt szükség, ezt a folyamatos, kutatókkal való együttműködés során fejlesztettük. Jelenleg több, mint 140 tulajdonság áll rendelkezésre az adatbázisban, de a bekapcsolódó projektek változatos természete miatt ez adott esetben bővíthet. A Wikidatából kiindulva létrehoztunk számos olyan elemet, mely több projekt számára alapvető fontosságú. Ide tartoztak többek között a leggyakoribb foglalkozások, irodalmi- és publicisztikai műfajok, dokumentumtípusok és nyelvek. Ezen túl az adatbázisban egy irodalmi személynévtér adatainak betöltésére is lehetőségünk nyílik, amely a szerzők életrajzi adatait tartalmazza. Ez a munka során bővílni fog, létrehozva egy egyedi és gazdag személynév-adatbázist. Az ITIdata földrajzi helyek adatainak tárolására szintén alkalmas, ez lényeges mind a személynevekhez kötődő helyszíneknél, mind a különböző publikációk megjelenési helyeinél. A földrajzi helyekhez koordinátákat is megadunk (főként a Wikidata alapján), ennek segítségével a térképes vizualizáció is lehetségessé válik.

3. ITIdata használati lehetőségei az irodalomtudományban

Az ITIdata adatok tárolására, kapcsolatok megjelenítésére kiválóan alkalmas, valamint segíti majd a későbbiekben a készülő digitális kritikai kiadásokban a különböző elemek beazonosítását. Konkrét kutatási kérdéseknél azonban még lényegesebb, hogy hogyan tudjuk a tárolt adatokat rendszerezni és felhasználni. Egy SPARQL végponton⁴ keresztül lehetőségünk van lekérdezéseket írni, megadott paraméterek alapján elemezni az adatbázisba betöltött adatokat. Egyszerű lekérdezésekkel így például kinyerhetjük az adatbázisban jelenleg szereplő összes személynevet, műfajt (kategóriákkal, alá-fölé-rendeltséggel együtt) vagy egyetlen szerző publikációit. Az ITIdata segítségével azonban ennél bonyolultabb kérdésekre is választ kaphatunk, táblázatokat, grafikonokat hozhatunk létre. Ha például azt szeretnénk megtudni, hogy egy szerző arányosan milyen műfajokban alkotott, ezt ábrázolhatjuk akár egy buborékábrán is. Lekérdezhetjük akár azt is, hogy milyen volt a szerzőségi köre egy folyóiratnak, valamint az adott személyek milyen gyakorisággal és mértékben publikáltak. De akár térképen is ábrázolhatjuk egy szerző leveleinek feladási helyét, mely adott esetben segítheti az utazásairól kapott képünk kiszélesítését.

Az ITIdata jelenlegi formájában számos projekt számára használható és hasznosítható. Cél, hogy folyamatosan fejlesszük és bővítsük, és mind a hazai, mind a nemzetközi irodalmi (vagy ahhoz részben kötődő) kutatások számára jelentős eszközzel tudjunk szolgálni. Az adatbázisban jelenleg több, mint húszezer elem szerepel, azonban *A magyar irodalomtörténet bibliográfiája* teljes adatállományának betöltését követően⁵ ez a szám a tízszeresére fog nőni.

II. Az ITIdata és a Kosztolányi-forrásjegyzék

Jelen tanulmány második részében azt foglalom össze, hogy a felvázolt, Wikibase adta lehetőségekhez hogyan illesztettük a Kosztolányi-forrásjegyzék adatait, milyen előzetes tapasztalataink voltak, milyen kérdésekbe ütköztünk, illetve milyen egyéni igényeknek kellett megfelelnünk a specifikáció során.

1. A Kosztolányi-forrásjegyzék

Amikor elkezdődött Kosztolányi Dezső műveinek kritikai kiadása,⁶ a filológiai munka első fázisaként Kosztolányi életében megjelent műveit, azok különböző megjelenéseit szeretnénk volna összeszedni, katalogizálni. Ez a nyomtatott sajtóban megjelent szövegeket jelentette, a kéziratok mellett. 1903 és 1936 közé tehető az az időszak, amikor Kosztolányi publikált, tehát a kutatómunka erre az időintervallumra koncentrált. Budapesti, vidéki, határon túli lapokat szemléztünk, az összegyűlt adatokat a Forrásjegyzékekben folyamatosan publikáltuk.⁷ Mennyiségileg egy nem várt adatállománnyal találkoztunk. *A Forrásjegyzék* hat kötetében *jelenleg* 11 ezer tétel körüli nagyságrendben található adatok. Számtalan eddig nem ismert Kosztolányi-művet is találtunk a rengeteg ismeretlen szövegközlés mellett. Kosztolányi publikálási gyakorlatának megfelelően több mű látott napvilágot akár évekkel később ugyanazon címmel egy másik folyóiratban, de némileg eltérő változatban, vagy évtizedekkel

4 Elérhető: <https://query.ITIdata.abtk.hu/> (hozzáférés: 2022. 06. 18.)

5 Lásd Fellegi Zsófia előadása, «A digitális filológia infrastruktúrái. A DigiPhil megújulásáról», Networkshop 2022. április 22.

6 Hivatalosan 2008-tól indultak meg a Kosztolányi életművének kritikai kiadásával foglalkozó kutatócsoportok munkálatai. Azóta számtalan pályázat keretében és kutatócsoportban folytatódott a munka.

7 *Kosztolányi Dezső napilapokban és folyóiratokban megjelent írásainak jegyzéke 1–6.*, szerk. Arany Zsuzsanna, majd Dobás Kata, Ráció Kiadó, Budapest, 2008–2018.

később jelent meg teljesen más címmel ugyanazon mű.⁸ A Kosztolányi Forrásjegyzékek ennek megfelelően egymásra épülnek.

A publikálási gyakorlatra példa: a Komáromi Újságban 1916-ban megjelent *Ilike az asztalnál* címmel egy novella. A szöveg *Ozsonna* címmel 1911-ben már a Hét című lapban is napvilágot látott, némileg eltérő változatban. Ugyanez a mű 1924-ben megjelent a Bácsmegeyi Naplóban is, *Aurélia napja* címmel, szintén változtatásokkal. A szöveg *Ilike az asztalnál* címmel került be két Kosztolányi-kötetbe, az 1911-es *Bolondokba* és az 1908-as *Boszorkányos estékbe*:

FJ6/491. Kosztolányi Dezső: „Ilike az asztalnál”, *Komáromi Újság*, XVI. évf. 31. sz., 1916. aug. 3., 1–2. [Műfaj: novella; első sor/mondat: „Ilike, négy éves. Ilike az asztalnál ül a keresztmama ebédlőjében.”; lásd FJ1/209: „Ozsonna” + FJ2/272: „Aurélia napja” + FJ3/88: „Ozsonna” és 650: „Aurélia napja” is; kötetben: *Bolondok*, 38–43, *Boszorkányos Esték*, 126–130.]

FJ1/209: Kosztolányi Dezső: „Ozsonna”, *A Hét*, XXII. évf. (1. köt.) 19/1104. sz., 1911. máj. 7., 298–299. [Műfaj: novella; első sor/mondat: „Piroska négy éves. Piroska az asztalnál ül a nagymama ebédlőjében.”; kötetben: B, 38–43., BE, 126–130: „Ilike az asztalnál”.]

FJ2/272. Kosztolányi Dezső: „Aurélia napja”, *BMN*, XXV. évf. 129. sz., 1924. máj. 11., 11. [Műfaj: novella; első sor/mondat: „Piroska négy éves. Az asztalnál ül nagymama ebédlőjében.”; lásd FJ1/209: „Ozsonna”; kötetben: B, 38–43., BE, 126–130: „Ilike az asztalnál”.]

stb.

Egy másik példa, ami szintén az anyagaink természetéhez tartozó jelenség: egy 1924-es, Pesti Hírlapban megjelentetett tárca a pár évvel később kiadott *Édes Anna* című regényben kapott helyet, de némileg eltérő változatban. Vagyis nem egy regényrészlet publikálásáról beszélhetünk jelen esetben, hanem egy annál lazább kapcsolatról.

FJ1/1131. Kosztolányi Dezső: „Együtt, mindig együtt”, *PH*, XLVI. évf. 89. sz., 1924. máj. 11., 4. [Rovat: Vasárnap; műfaj: tárcanovella; első sor/mondat: „Vasárnap, sötét alkonyatkor ballagok a hegy alján, budai kis utcákban, egyikből ki, másikba be.”]

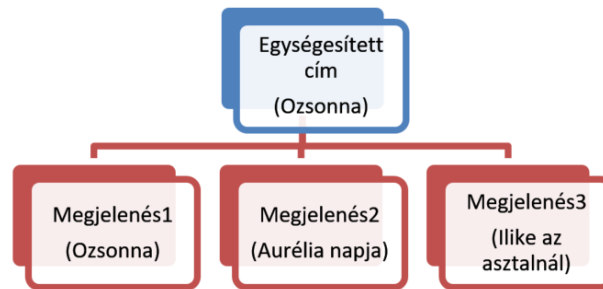
→ *Édes Anna* című regény

Ahogy az talán márből a pár példából is érzékelhető, az adatstruktúra, amivel szembesültünk, hálózatos megjelenítésre volt ítélve. Már csak azért is, mert ez a struktúra szétfeszítette a nyomtatott bibliográfiák kereteit. A kutatók számára egyre több időt vett igénybe, hogy a *Forrásjegyzékekben* található adatokat összefésüljék, a visszautalások mentén egy-egy mű szövegvariánsait feltérképezzék. Két elvárásunk volt tehát a leendő adatbázisunkkal szemben azon túlmenően, hogy természetesen szerettük volna, ha az alapvető bibliográfiai adatokat is rögzíteni tudjuk. Az egyik, hogy a kötetes megjelenéseket a megfelelő módon tudjuk megjeleníteni, a kötetben belüli szövegek oldalszámra lebontva megjelenhessenek, és az eltérő címváltozatok is láthatóak legyenek. A másik pedig annak a publikálási gyakorlatnak a megjelenítése volt, ami az egyes szövegváltozatok alapján megmutatkozott.

8 A jelenség koránt sem egyedülálló voltára példa a korszakban: Wirágh András, *Nyelven innen, határokon túl: Hálózatos magyar irodalom 1920 és 1929 között*, Irodalomtörténeti Közlemények 2020/2., 259–268. (http://real-j.mtak.hu/14954/2/itk_2020_2.pdf#page=115)

2. Első megoldás: Koha

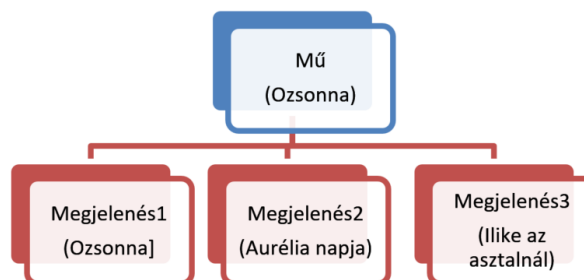
2017-től a DigiPhil csoporttal együttműködésben az általuk használt Koha könyvtári rendszerben kezdtünk el dolgozni.⁹ A Koha-ban létrehoztunk egy úgynevezett egységesített címet, ami lehetővé tette, hogy az egyes tételeket összekapcsoljuk. Ez egy olyan elem volt, amelyhez felvezettük az adott forrásjegyzékes tétel címét, majd ugyanezt az egységesített címet adtuk az összekapcsolandó tételünknek is. Vagyis ezen a mezőn keresztül tudtuk összekötni az egyes szövegvariánsokat.

A rendszer működött, némi hiányossága azonban volt. A kötetes megjelenésnél nem lehetett feltüntetni azt, hogy az adott mű milyen oldalszámokon található, a megjelenítésnél pedig csupán egy listát láttunk a kapcsolódó tételekről. Meg kell azonban jegyezni, hogy a Koha minden merevsége ellenére is létrehozta azt a struktúrát, vagyis az egységesített címmel azt a típusú hálózatot, amit a későbbiekben is meg kívántunk őrizni. Ez tehát a projekt szempontjából nagyon fontos állomás volt.

3. Második megoldás: ITIdata

Az egységesített cím struktúráját követtük az ITIdata specifikációja során is. Az egységesített cím a **mű** nevet kapta. A konkrét példánál maradva: az *Ozsonna* című novella mű osztályú elemként is az *Ozsonna* címet kapja, a leírást, címkét követően pedig hozzá tudjuk kapcsolni a két konkrét megjelenést is, vagyis a kötetbelit és a folyóiratost.

A tesztelési fázisban felmerült az a kérdés, hogy szükséges-e minden egyes tételnél létrehozni mű típusú elemet, hiszen nem minden tételnek van kötetes megjelenése, és számos olyan tétel is van, ami nem jelent meg többször egyik periodikában sem. Végül arra a pragmatikus megoldásra jutottunk, hogy ha egy tételnél nincs több megjelenés, akkor csak a konkrét folyóiratost megjelenés lépéseit követjük, és egyetlen elemet hozunk létre. Ha újabb

⁹ <http://biblio.digiphil.hu/>

szövegváltozatot találunk, akkor hozzuk létre a mű osztályú elemet, és ehhez kapcsoljuk a változatokat.

A kötetes megjelenéseket a **szerkesztett gyűjteményben**, a konkrét, tehát nyomtatott sajtóbeli megjelenéseket pedig a **kiadás** tulajdonsággal kapcsoljuk a mű elemhez, ami összeköti a különböző változatokat. Vagyis itt, a mű típusú elemnél láthatóak a különböző megjelenések, felhasználóként innen lehet eljutni a konkrét folyóiratos megjelenések leírásáig vagy a szöveg kötetben elfoglalt helyéig.

https://tidata.abtk.hu/wiki/Item:Q1862

OZSONNA (Q1862)

Kosztolányi Dezső, novella szerkesztés

Illike az asztalnál | Aurélia napja

További nyelveken
Konfigurálás

Nyelv	Címke	Leírás	Más néven
magyar	Ozsonna	Kosztolányi Dezső, novella	Illike az asztalnál Aurélia napja
angol	Nincs címke	Nincs leírás	

ÁLLÍTÁSOK

osztály, amelynek példája: mű szerkesztés

0 hivatkozás

+ forrás hozzáadása

+ érték hozzáadása

szerző entitás: Kosztolányi Dezső szerkesztés

0 hivatkozás

+ forrás hozzáadása

Az adatbázisban a sajtóorgánum, illetve a Kosztolányi-kötet leírása is megtalálható. A periodikák esetében a saját sajtótörténeti kutatásaink eredményeit publikáljuk. Az adatok felvitelét követően több mint 250 lap leírása lesz olvasható az adatbázisban, köztük számos olyané is, amely nem kutatható vagy hozzáférhető ma Magyarországon.

https://tidata.abtk.hu/wiki/Item:Q1862

Ozsonna szerkesztés

0 hivatkozás

+ forrás hozzáadása

kiadás

Illike az asztalnál szerkesztés

0 hivatkozás

+ forrás hozzáadása

Aurélia napja szerkesztés

0 hivatkozás

+ forrás hozzáadása

+ érték hozzáadása

szerkesztett gyűjteményben

Bolondok szerkesztés

oldal: 38-43

cím: Illike az asztalnál (magyar)

0 hivatkozás

+ forrás hozzáadása

Boszorkányos esték szerkesztés

oldal: 126-130

cím: Illike az asztalnál (magyar)

Az *Édes Anna* című regényhez kapcsolható tárcatípusú esetre a **kapcsolatban áll** tulajdonságot dolgoztuk ki. Ez bizonyult kellően tágnak ahhoz, hogy az irodalmi téma vagy motívum beledolgozását egy adott műbe érzékeltetni lehessen.

4. Összegzés, további tervek

Az általunk kezelt adatsorok mögött egy kutatócsoport évtizedes kutatómunkája áll. Akutatómunkából következően sok esetben saját, akár más országos könyvtári intézményektől eltérő adatokat viszünk fel az ITIDatába, legyen szó egyes Kosztolányi-kötetek datálásáról vagy ismeretlennek vélt periodikák beazonosításáról.

Jelenleg három munkatársam van, akik az adatfeltöltést végzik: Páji Gréta, Bodovics Ticiána és Gönczi László. Közülük ketten részt vettek a forrásgyűjtés munkálataiban is, így az ő sajtótörténeti tudásuk, valamint Kosztolányi-szövegismeretük miatt a specifikációban is részt vállalnak, illetve az anomáliák feloldásában is segítenek.

Munkánk jelenlegi fázisában egy nagyon izgalmas helyzet állt elő. Az a bibliográfiai anyag, amit mi bevallottan segédanyagként szántunk a kritikai köteteken dolgozóknak, elkezdett önálló életet élni, és újabb irodalomtudományos határterületek bontakoztak ki előttünk. A jelenlegi adatbázis struktúra ugyanis nem csupán filológiai kutatásokra alkalmas, hanem például olyan intézményi összefüggésekre is ráirányíthatja a figyelmet, amelyek eddig rejtve voltak előttünk. Az egyébként még mindig kissé hanyagolt sajtótörténeti kutatásokhoz is hozzájárulhat az ITIDdata, de az is láthatóvá válhat Kosztolányi publikálási hálózatának vizsgálata során, hogy az egyes lapok között milyen kapcsolatrendszerek működtek a 20. század elején.